

NYA AVHANDLINGAR

Susanne Lindström: *Kamp om rummet. En studie av heteronormativitet i Svenska kyrkan*. Umeå universitet, Inst. för kultur och medier, Umeå 2005. 180 s., ill. English summary. ISBN 91-628-6529-3.

Avhandlingen *Kamp om rummet. En studie av heteronormativitet i Svenska kyrkan*, berører temaer knyttet til eksklusjon og marginalitet, heteronormativitet og homoseksualitet, religion og makt. Etnologen Susanne Lindströms mål har vært å undersøke hvordan normer for seksualitet, samliv og kjønn konstitueres i den Svenske kirkens tekster om homoseksualitet og kristen tro, samt å vise hvordan dette er nærværende og har betydning – hvordan det reproduseres, utfordres og forvandles – i kristne homoseksuelle menneskers livshistorier. Hva kan kristne homoseksuelle menneskers livshistorier fortelle om den svenske kirkens syn på homoseksualitet og på kvinnelig/mannlig? Hvordan anvendes teologi i debatten om homoseksuelles plass i kirken?

Avhandlingen er todelt. På den ene siden handler den om hva som er den svenske kirkens offisielle syn i spørsmålet om homoseksualitet – analysert via offisielle utredninger og samtaledokumenter. På den andre siden handler det om hvordan 14 ikke-heteroseksuelle kristne, som er aktive i kirken som prester og diakoner, i sine fortellinger både gjenskaper og utfordrer heteroseksualitet som norm. Som kilder har Lindström brukt to kirkelige utredninger *Kyrkan och homosexualiteten. Rapport från en arbetsgrupp* 1994:8 (SKU), *Homosexuella i kyrkan. Ett samtalsdokument från teologiska kommittén* 2002 (TK), samt 14 intervjuer med ikke-heteroseksuelle kristne, hvorav de fleste arbeider som prester og diakoner. I tillegg til dette har Lindström analysert debatten rundt utstillingen *Ecce Homo*, en ansettelsessak, en debatt rundt et homobryllup i en museumskirke og et møte mellom biskop Rune Backlund og RFSL i Piteå.

I første del av avhandlingen er det de kirkelige diskursene om homoseksualitet som står i fokus. Hovedlinjen i *Kyrkan och homosexualiteten. Rapport från en arbetsgrupp* uttrykker et universalistisk syn på menneskelig

erfaring. Fokuset på kjønnsdikotomien mann/kvinne som grunnleggende bidrar til å forsterke og naturliggjøre (gudeliggjøre) den heteroseksuelle normen. Homoseksualitet betraktes som et resultat av syndefallet. Homoseksualitet er likevel ikke synd, men en konsekvens på linje med andre av syndefallets konsekvenser (kvinner skal føde barn med smerte etc.). Det må legges til rette for etisk samliv mellom homoseksuelle, men dette samlivet kan aldri likestilles med det heteroseksuelle ekteskapet. Konstruktivistiske perspektiver på seksualitet avvises fordi de bryter med selve skapelseshandlingen. Homoseksualitet sett som essens, er selve grunnlaget for toleranse. Alternativlinjen ser homoseksualitet som synd, ikke bare som syndenes konsekvens. Ideen om genuine identiteter som finnes i skapelsestanken har like stor betydning for begge linjene. Analysen viser hvordan det har foregått en endring fra 1994 til 2002. I *Homosexuella i kyrkan. Ett samtalsdokument från teologiska kommittén* er det fortsatt uenighet, noe som i dokumentet omtales som "försonad mångfald". To vilkår settes opp for at man skal godta homoseksuelle relasjoner: 1) At seksualiteten er essensiell og ikke-valgt. 2) At man utformer sitt samliv i samsvar med det heteroseksuelle ekteskapets normer. Gjennom å vurdere ekteskapet som mer verdifullt enn partnerskapet reproduseres den heteroseksuelle normen, hvilket automatisk gir de som identifiserer seg som homoseksuelle en lavere stilling. Homoseksuelle må akseptere at det finnes dem innenfor kirken som ikke kan si ja til homoseksualitet. Slik vernes intoleranse, mens homoseksuelle forventes å akseptere at deres nærmeste relasjoner stilles spørsmål ved. Diskriminering av homofile gjøres til et teologisk spørsmål. Uttrykket "försonad mångfald", synliggjøres gjennom analysen som hvordan et "vi" i maktposisjon leter etter en måte å forholde oss til et marginalisert "dem". Den største endringen som har skjedd fra 1994 til 2002 angår ekteskapets rolle. Det har skjedd en forskyvning fra fokus på ekteskap til et fokus på partnerskap. Fra det heteroseksuelle ekteskapet som norm, til tosomhet, fellesskap, og trofasthet som norm, uavhengig av partnerens kjønn.

Fra dette diskursnivået går Lindström så videre til å analysere hvilken rolle teologiske diskurser og den kristne troen har i informantenes identitetsfortellinger. Hvordan fungerer disse både som ressurs og begrensning og hvilke diskurser er til stede i deres selvpresentasjoner? Mange av informantene forstår homoseksualitet som en sann og medfødt identitet. Det kan gå lang tid før en selv oppdager hvordan det "är fatt", men den homoseksuelle identiteten har alltid ligget der. Denne forståelsen finnes også i den teologiske diskursen, og Lindström argumenterer for at informantene slik "ordnar sitt liv utifrån en teologisk skapelsesdiskurs". Flere av informantene tematiserer også hvordan det fra et kristent synspunkt er forkastelig å være falsk. Derfor er det også viktig å finne ut hvem man er, og å våge stå for den man er. Kravet om en autentisk framføring av selvet kan tolkes både som befrielse og som tvang. Et par av informantene uttrykker homoseksualitet som et kall: Gud har kallet meg til dette, og alt som skjer er en del av hans plan mot det endelige målet. Gjennom å uttrykke at Gud har kallet dem til og utrustet dem til et spesielt oppdrag, blir det et argument mot den heteronormativt konstruerte teologiske diskursen. De som argumenterer mot homoseksuelle prester og diakoner fremstår dermed som om de forsøker å hindre Guds plan. For de fleste av informantene er autenticitet viktig, og den moderne og den teologiske diskursen ser slik ut til å henge nært sammen. To av informantene uttrykker en mer "postmodern syn", i det at de snakker om en stadig pågående skapelse. Det finnes ingen autentisk identitet, man er formbar hele livet (Min merknad: dette er ikke nødvendigvis "postmoderne" i kristen teologisk sammenheng). Alle informantene forholder seg aktivt til de eksisterende teologiske diskurser, og fører en aktiv dialog med disse i sine egne livsfortellinger. Informantene forteller om erfaringer av annerledeshet og undertrykkelse, og også om hvordan de skaper og inngår i ulike "vi", i ulike identitetskonstellasjoner i opposisjon til andre identitetskonstellasjoner. Ved hjelp av eksklusjoner og inklusjoner skapes mening og tilhørighet. Lindström argumenterer for at vi gjennom dette kan se noen av de praktiske konsekvensene av kirkens ekskludering. Alle informantene snakker om et oss "vi homoseksuelle" i relasjon til dem (de heteroseksuelle). Isteden for å se på seg selv som avvikere identifiserer noen av informantene heteronormativiteten som problemet. Gjennom å plassere problemet på heteronormativiteten og ikke på seg selv, så har den homoseksuelle identiteten, forståelsen av synd, samt hva det innebærer

å være et forbilde for ungdommer blitt fylt med nytt innhold. Posisjonen "utanför" blir omgjort til en positiv erfaring som på en særlig måte kvalifiserer de homoseksuelle i kirken til å forstå og forhindre diskriminering. Informantene gir uttrykk for en forestilling om at kristne homoseksuelles erfaringer er helt annerledes en kristne heteroseksuelles. Av og til skapes det også tydelige skiller mellom homoseksuelle. En av informantene omtaler for eksempel kirken som en tilfluktsplass fra det som oppfattes som homoverdenens umoral og destruktive livsførsel. Heteronormativitet reproduseres primært i den Svenske kirken gjennom at heteroseksualitet gjøres til den overordnede kategorien, hvis innhold og overordnede posisjon ifølge mange talsmenn for kirken aldri kan betviles. Samtidig er det akkurat det som skjer i og med at homoseksuelle blir mer synlige, og dermed reiser spørsmål ved heteronormen. Opprettholdelse av forskjell er det mest sentrale i kirkens måte å håndtere homoseksualitet på og forsvare den heteroseksuelle normen. Men gjennom at normen utfordres blir den synlig som en norm, og den blir vanskeligere å artikuleres som en universell sannhet.

En doktoravhandling skal etter min mening være forsvarlig metodisk utført, besvare sin egen problemstilling, tilføre interessant ny kunnskap. *Kamp om rummet* oppfylder disse kriteriene. Det er ikke overraskende at en avhandling finner at den Svenske kirken reproduserer heteronormativitet. Likevel er dette en viktig studie. Den påpeker konkret hvordan denne reproduksjonen foregår, hvilke områder som kirken opplever det som viktigst å forsvare, og ikke minst, hvordan disse prosessene finner gjenklang i levde liv, i selvfortellinger. Til tross for dette har jeg en del innvendinger mot avhandlingen.

Metodisk befinner avhandlingen seg trygt innenfor den etnologiske tradisjonen, og det benyttes et mangfold av spennende kilder. Teoretiske metodediskusjoner er imidlertid i stor grad fraværende fra teksten, noe som av og til oppleves som et savn. Bruk av ulike metodiske/sjangermessige begreper, forskerens selvpresentasjon, intervjuenes utførelse, presentasjonen av informantene, alt dette er temaer som gjerne kunne vært berørt i teksten. En delanalyse som metodisk oppleves direkte problematisk handler om en spesifikk personalkonflikt som involverte en homoseksuelt identifisert diakon. Analysen som omhandler dette baserer seg på den omtalte diakonens fortelling om det som har hendt, samt rykter om hva som skjedde rundt denne prosessen. Lindström skriver i innledningen av avhandlingen at det er fortellingen om erfaringen/hendelsen, ikke hendelsene eller

erfaringen i seg selv hun ønsker å analysere. I forhold til ansettelsessaken synes det imidlertid nettopp å være selve hendelsen som analyseres, heller enn fortellingen om den. Til dette synes jeg kildematerialet er uegnet. I møtet mellom forsker og en av informantene, Kristian, formidles det interessante spenninger i teksten. Lindström forteller at informanten syntes irritert på henne som forsker. Slik jeg leser teksten så synes det også som om forskeren var noe irritert på Kristian, noe som synes å føre til en større motstand mot hans fortelling enn mot de andre informantenes fortellinger. Forskeren synes her å være mer kritisk og synes å ha ett større behov for å forklare (bortforklare?) Kristians meninger og posisjoner. Denne motstanden er interessant og jeg kunne ønsket meg en mer aktiv – men respektfull – motstand også mot de andre informantenes fortellinger. Hovedhistorien Lindström forteller – om at kirken undertrykker homofile – er allerede så sterk og så ukontroversiell, at den hadde tålt langt mer motstand uten at vi som lesere ville ha mistet grepet om den.

En doktoravhandling bør også kontekstualisere seg selv i forhold til relevant teori og empiri. Dette syns jeg Susanne Lindström har gjort i for liten grad. En av mine kanskje tyngste innvendinger mot avhandlingen er den ytterst begrensede kontekstualiseringen av egen forskning som gjøres. Under overskriften Etnologisk forskning om kön och sexualitet nevnes Lissie Åström, Britta Lundgren, Ella Johansson, Birgitta Meurling, Lena Martinsson, Pia Lundahl, Bo Nilsson, Anna Sofia Lundgren, Åsa Andersson, Maria Bäckman og Magdalena Petersson. Til tross for at alle disse er gode navn, så er det svært få av dem som brukes aktivt i avhandlingen og det er det litt uklart for meg hvorfor dette avsnittet er med og hvorfor nettopp disse svenske etnologene ramses opp. Enda mer uklart er det hvorfor det under overskriften ... och forskning om kristendom och kön/sexualitet kun er Johanna Gustafsson som nevnes som en som har forsket på kirkelige kontekster og konstruksjonen av kjønn- og seksualitet.¹ Det er flere, både i Norden og ellers i verden som har forsket på disse temaene! Det viktigste eksempelet i forhold til denne avhandlingen er kanskje religions sosiologen Dawne Moon som i 2004 utgav boken *God, Sex and Politics. Homosexuality and Everyday Theology*. Dette er en etnografisk studie basert på Moons doktoravhandling, og undersøkelsen har samme målsetning som Lindström: å undersøke eksklusjonsmekanismer omkring skillet homo/hetero i kirkelige kontekster. Gjennom Moons bok får en inntrykk av et spennende og levende forskningsfelt.² Det

finnes også flere Nordiske arbeider som kunne vært verdt å kikke nærmere på.³ Det hadde utvilsomt vært en styrke for Lindströms avhandling om noen av disse studiene hadde vært lest og reflektert inn.

Mary McIntosh, Gayle Rubin, Michel Foucault og Judith Butler trekkes i innledningen frem som den teoretiske forskningssammenhengen avhandlingen står i. Det gis ingen forklaring i teksten på hvorfor nettopp disse er valgt, og hva det er forskeren finner så fruktbart med nettopp disse. Hva er det hun slutter seg til? Er det noe hun distanserer seg fra? Vurderte hun noen gang andre teoretiske innganger og andre forskningsmessige tilknytninger? Sett i sammenheng med resten av avhandlingen synes det som om dette ikke bare handler om manglende artikulering, men rett og slett om utydelig teoretisk posisjon. Dette blir særlig prekært i forhold til avhandlingens tydeligste teoretiske programmerklæring: at den er skrevet ut fra en queer-teoretisk posisjon. Allerede begrepsbruken i forhold til "homoseksualitet" signaliserer at her finnes det noe uavklart. Gjennom avhandlingen brukes begrepene queer, heteroseksuell, ikke-heteroseksuell, biseksuell, lesbisk, homoseksuell, seksuell legning om hverandre uten noen nærmere definisjon eller diskusjon. På s.19 står det for eksempel at "Homosexualitet har givits olika betydelser i olika tider och samfund". Her kan det innvendes at selve begrepet "homosexualitet" nettopp er uttrykk for en bestemt historisk og geografisk meningsinnskriving på en visse seksuelle praksiser. Og når det står at "Hvilke betydninger som gis ulike identiteter er sosialt og kulturelt konstruert" (s. 131) kan det innvendes at også selve forståelsen av seksualitet som identitet er sosialt/kulturelt situert/konstruert. Når denne type begreper og formuleringer brukes gjennom avhandlingen uten noen diskusjon, og når begreper som vanligvis betraktes som tilhørende ulike teoretiske tradisjoner (queer – homoseksuell) brukes om hverandre, blir tekstens retning for utydelig.

Lindström skriver mye om hvordan informantene artikulere motdiskurser mot den hegemoniske teologiske diskursen om homoseksualitet, og at disse motdiskursene "bråkar" med den etablerte diskursen. Jeg mener det kan stilles spørsmål ved i hvilken grad det her virkelig er snakk om motdiskurser. Et sted skriver Lindström at "Kampen handlar om var gränsen mellan normalt och onormalt, rätt och fel, samt naturligt och onaturligt ska dras" (s. 155). For mange uttrykker nettopp dette mye av identitetspolitikens forbannelse. Kampen handler om å flytte grenser, om å forsøke å presse seg selv innen-

for normalitetsbegrepet, men man utfordrer ikke den grunnleggende heteronormative strukturen. Lindström forteller om tre av informantene at de omtaler seg selv på en ny – stoltere og mer positiv – måte i forhold til kirkens tradisjonelle syn på homoseksuelle. Hun argumenterer for at de dermed formulerer en motdiskurs mot heteronormativiteten (s. 135). Her kan en spørre seg om det virkelig er slik. Er ikke ”stolt och homo”, bare en binær opposisjon til ”skamfull och homo”? Er ikke de en del av den samme diskursen? Jeg synes det er problematisk at avhandlingen posisjonerer seg så sterkt i forhold til queer-teori når jeg opplever at begrepsbruken, materialet, analysene og forfatterens politiske målsetting i langt større grad ser ut til å handle om identitets-spørsmål og identitetspolitikk. Den identitetspolitiske forståelsen er fullstendig uartikulert i avhandlingen, og det finnes ingen refleksjoner over hvordan denne posisjonen av de fleste oppfattes å stå i motsetning til den queer-teoretiske og queer-politiske posisjonen. Det er mulig at det går an å argumentere for en pragmatisk linje der begge posisjonene politisk kan brukes side om side, men å behandle dem som samme teoretiske posisjon mener jeg er teoretisk umulig. Pia Lundahls artikkel ”Kontextbunden essentialism – om svårigheterna att relativisera heterosexualitet/homosexualitet”⁴ synes å være en artikkel som det ville vært svært nærliggende å referere til i denne avhandlingen, og det synes også som om denne artikkelen kunne vært oppklarende i forhold til forfatterenes egen posisjon. Mange forskere forsvarer en identitetspolitisk linje, og kritiserer queer-teorier fordi de både mener at de er ubrukelige til å analysere folks erfaringer og selvforståelser, og at de er ubrukelige som politisk redskap. Steven Epstein kom allerede i 1987 med sin artikkel ”Gay politics, Ethnic Identity. The Limits of Social Construction”.⁵ Her forespeilet han mange av de debattene som vi har hatt omkring dette de siste 20 årene. Epsteins artikkel er oppført på litteraturlisten i Kamp om rummet, men diskusjonene derfra gjenspeiles ikke i teksten. I Norge har for eksempel ikke-heteroseksualitetes-forskerne Bera Moseng og Annick Prieur markert seg som anti-queere med artikkelen ”Sorry, we don’t speak Queer. En kritisk kommentar til queer teori”.⁶ Det hadde vært interessant om Lindström hadde forholdt seg til disse diskusjonene i sin tekst.

Avhandlingens 5. kapittel bærer samme tittel som avhandlingen: Kamp om rummet. Det skjer mye spennende i dette kapitlet og vi får blant annet en fornøylig skildring av biskop Backlunds møte med RFSL i deres

lokaler i Piteå. Biskopen innleder møtet med jovialt å slå fast at: ”Jag tror aldrig att det varit så många prästar och till och med en biskop hos er” (s. 76). Lindström argumenterer overbevisende for at Backlund her gjør en tydelig markering av at kristne i den svenske kirken selv sagt er heteroseksuelle, og særlig at biskoper og prester er det. Det kirkelige rommet er ikke homoseksuelt, det homoseksuelle rommet er ikke kristent. Det er likevel uklart for meg hva Lindström har ønsket å bruke begrepet ”rom” til, og hvorfor det har blitt gitt en så sentral plassering som i tittelen på avhandlingen. For meg signaliserer ordet ”rom” en rekke teoretiske tilknytningmuligheter. Rom og plass har vært hete begreper gjennom 1990-tallet og også flere svenske etnologer har tatt del i denne romlige orienteringen. En rekke samfunnsgeografer har arbeidet med både mer fenomenologiske og konstruktivistiske tilnæringer til plass, og for mange er det nettopp studiet av eksklusjon/inkludasjon, marginalisering/normalisering som er motivasjonen bak denne type studier. Flere religions-geografiske studier har blitt utført, noe også Lindström kunne trukket veksler på. Særlig mange av de britiske samfunnsgeografene har også nære forbindelseslinjer til nyere forskning om medborgerskap (citizenship) som også fokuserer på vilkårene for deltakelse og inkludasjon/eksklusjon fra kulturelle og politiske enheter. Lindström knytter ikke an til noen teoretiske diskusjoner/tradisjoner om rom og plass, og det er derfor begrenset hvor langt hennes analyser om dette når. Å dreie avhandlingen teoretisk mer i retning av rom/plass, medborgerskap, og måten eksklusjons/inkludasjonsmekanismer studeres innenfor disse tradisjonene, tror jeg imidlertid kunne ha vært et klokt valg for denne avhandlingen. Jeg tror at denne type perspektiver kanskje ville ha korrespondert bedre med hennes interesser og preferanser, enn det queer-teori synes å ha gjort.

Et interessant problem som både Lindströms, men også andre studier av kirken og heteronormativiteten reiser er at i bestrebelsen etter å påpeke kirkens problematiske utestengning av homoseksuelle, kan det utilsiktet skapes en fortelling om kirken som autentisk, ahistorisk og transcendent institusjon. Lindström setter også kirkens konservative holdning til homoseksualitet i kontrast til det offentlige samfunnets syn på homoseksualitet, som har blitt stadig mer åpent i løpet av de senere årene. Fortellingen om kirken som den eneste gjenværende undertrykker av homoseksuelle, kan etter min mening stå i fare for å tildekke heteronormativitets undertrykkende konsekvenser også i de delene av kulturen som ikke innbefattes av kirken.

Jeg latt meg fascinere, engasjere og delvis også provosere av Susanne Lindströms doktoravhandling. Som jeg har argumentert for ovenfor så kunne jeg ha ønsket meg en grundigere diskusjon av en rekke av avhandlingens temaer, og jeg tror at andre teoretikere kunne ført Lindströms analyser lenger enn det Judith Butler og Michel Foucault her har gjort. Til tross for innvendingene jeg har presentert finner jeg avhandlingen *Kamp om rummet* en viktig avhandling som har interessant kunnskap å by på. Den har gjennomført en grundig etnologisk analyse av et felt som synliggjør noe av vår kultur ambivalens i forhold til seksualitets- og kjønns kategorier. Det må fremholdes at det fremdeles finnes altfor få empiriske studier av seksualiteter og seksualitetssystemer i de nordiske landene, og at *Kamp om rummet* slik inngår som et pionerarbeid. Susanne Lindström har også et ideologisk budskap å komme med: Hun ønsker å gjøre det mulig å åpne opp forestillingenes tatt-for-gitthet, og også å vise hvordan slike tatt-for-gitt-heter gjenskapes og utfordres. Dette er en metode og en politisk strategi jeg slutter meg til.

Tone Hellesund, Bergen

Noter

- 1 Gustafsson har skrevet etikk-avhandlingen *Kyrka och kön – om könskonstruksjoner i Svenska Kyrkan 1945–1985*. I tillegg nevnes queer-teologi og noen queer-teologer.
- 2 Foreksempel: Nancy Ammerman. 1997: *Congregation and Community*, Penny Becker 1999: *Congregations in Conflict. Cultural Models of Local Religious Life*, Mark Chaves 1997: *Ordaining Women: Culture and Conflict in Religious Organizations*, Soul Oylan and Martha Nussbaum 1998: *Sexual Orientation and Human Rights in American Religious Discourse*, Stephen Warner 1995: *Sex, Lies and Sanctity: Religion and Deviance in Contemporary North America*.
- 3 For eksempel: Gustav Strömsholm 1997: *De homoseksuelle som kyrklig spelbricka: en analys av aktörerna, aktionerna och debatten i Finland år 1993*, Åse Røthing 1998: *Sex, kjønn og kristentro*, Jostein Børtnes 2004: Elisabeth Ohlsons Dåpsbilde: Den Homofile Kroppen, Kirkens Definisjonsmakt Og Guds Nåde. I: Børtnes, Kraft og Mikaelsson: *Kampen om kroppen*.
- 4 I: Miegel, Fredrik & Schoug, Fredrik (red.): *Dikotomier. Vetenskapsteoretiska reflektioner*. Lund: Studentlitteratur. 1998.
- 5 *Socialist Review* 43/44 (1987).
- 6 *Tidsskrift for Kvinneforskning* 3–4, 2000.

Maria Löfgren: *Emancipationens gränser. Emilie Flygare-Carléns 1840-talsromaner och kvinnans ställning*. B. Östlings bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag 2003. 334 s. English summary. ISBN 91-7139-623-3.

Trivalllitteratur. Ingen gång tidligere har jeg funderat så mycket över begreppet som under läsandet av litteraturvetaren Maria Löfgrens avhandling *Emancipationens gränser. Emilie Flygare-Carléns 1840-talsromaner och kvinnans ställning* från 2003. Varför återkommer ständigt vår benägenhet att dela in olika litterära verk i termer av ”hög” och ”låg”? Varför är vi måna om att betrakta den senare med ett visst mått av löje/hån? Skulle den inte ha någonting att lära oss om oss själva och den värld vi lever i?

I sin avhandling ger sig Löfgren i kast med en av det svenska 1800-talets mer populära författare, Emelie Flygare-Carlén (1807–1892). Genom att göra en närläsning av ett urval av hennes produktion under 1840-talet – som för övrigt var Flygare-Carléns mest produktiva med ungefär 18 publicerade verk – ämnar Löfgren ”undersöka hur Emilie Flygare-Carlén behandlar, diskuterar och prövar relationen mellan könen i sina romaner” (s. 15).

I mitten av 1800-talet var Emilie Flygare-Carléns romaner bland Sveriges mest lästa och uppskattade, både av läsare och kritikerkåren. Hennes böcker översattes till ett flertal språk och hon var en av de få som lyckades livnära sig på sitt författarskap. Ovanligt, inte minst med tanke på att hon var kvinna.

Den stora populariteten till trots, är det till kategorin ”låg” som Flygare-Carléns litteratur har kommit att förpassas. Hennes eftermäle har i huvudsak varit nedvärderande. Osjälvständig och obildad, vacker men obegåvad är bara några av de pejorative omdömen som hon har fått av eftervärlden. I sin avhandling går Maria Löfgren i närkamp med den tidigare forskningen om Flygare-Carlén, som hon menar starkt har bidragit till att man avfärdat henne som en författare av trivalllitteratur, eller populärlitteratur som kanskje är ett mer känt begrepp. Intressant nog handlar det ikke enbart om en äldre typ av litteraturforskning, utan Löfgren pekar även på att skildringarna av Flygare-Carléns författarskap tycks reflekterat traderas vidare, ända in i den feministiska